

## **ZELOTES AENEUS (SIMON, 1878) (ARANEAE, GNAPHOSIDAE), EEN NIEUWE SPINNENSOORT VOOR NEDERLAND**

**Herman De Koninck**

*Smalvoortstraat 47/2, 2300 Turnhout, België (herman.d4@scarlet.be)*

### ABSTRACT

***Zelotes aeneus* (Simon, 1878) (Araneae, Gnaphosidae), a new spider species for the Netherlands.**

The first record for the Netherlands of *Zelotes aeneus* (Simon, 1878) is mentioned. The habitat is described and the distribution is indicated. Other interesting species found at the same site are mentioned.

Key words: first record, Netherlands, *Zelotes aeneus*

In 2008 werden in het natuurgebied Grenspark de Zoom werken uitgevoerd om terug stuifzanden te verkrijgen. In het Nederlandse deel werd in de Kriekelareduinen een strook bos gekapt en geplagd dat aansluit bij een open gestabiliseerde duin, de enige die nog rest van dat duinencomplex. Aan Belgische kant werd op de Kambuusduin een strook gestabiliseerde duin geplagd. Die sluit aan bij een strook die twee jaar eerder geplagd werd en reeds terug begon te stabiliseren met mos.

In april 2009 werd gestart met een tien jaar durende monitoring van ongewervelden. Die moet aan het licht brengen in hoeverre en hoe snel verschillende soorten de opengemaakte gebieden terug koloniseren. Hiervoor werden op de Kriekelareduinen (fig. 1) en de Kambuusduin (fig. 2) respectievelijk zes en drie reeksen bodemvallen geplaatst in verschillende deelbiotopen die variëren van gestabiliseerde duin, over stukken die enkele jaren geleden geplagd werden, tot de recent bewerkte delen. De vallen waren in gebruik van 20 maart tot 1 juni en van 8 augustus tot 28 september en dit om de twee piekperioden met spinnenactiviteit te kunnen evalueren. Ze werden elke twee weken geleegd.



Figuur 1. Kriekelareduinen. Figuur 2. Kambuusduin

Station 2 in de Kriekelareduinen (fig. 1) ligt in gestabiliseerd duin met open plekken en Buntgras (*Corynephorus canescens*) dat reeds in 2002 bestond zoals te zien is op toenmalige luchtfoto's. In 2002 vormden de ligging van de potten de grens tussen het open zand en het meer beboste deel. De begroeiing bestond voornamelijk uit buntgrasvegetatie. Door de herstelwerkzaamheden uitgevoerd in 2007 ligt dit station nu midden in het herstelde open zand in het kader van het Hela\_Lifeproject (Life06NAT/BE/000085). De buntgrasvegetatie die destijds aanwezig was, is nog steeds aanwezig maar wordt overstoven door het aanwezige open zand.

Bij het triëren van het valmateriaal van 18 augustus 2009 werd een vrouwelijk exemplaar van *Zelotes aeneus* (Simon, 1878) aangetroffen. Deze soort is nieuw voor de Nederlandse fauna maar was wel te verwachten aangezien ze reeds gekend was van het Belgische deel van het Grenspark. Daar werd ze aangetroffen tijdens een onderzoek dat in 1999 werd uitgevoerd op afgebrande en niet afgebrande sites (Jansen B., Simoen W. en Baert L., ARABEL databank). Binnen het onderzoek van het Grenspark in 2005, met *Enoplognatha oelandica* als nieuwe soort voor Nederland (De Koninck H. 2009) werd ze dan weer niet gevonden. Herman Vanuytven heeft ze tussen 1986 en 1992 tijdens zijn bemonsteringscampagnes in de Antwerpse haven gemeld van zowel de rechter- als linkeroever van de Schelde en in Ekeren op opgespoten terrein (Vanuytven, pers.med.). Dat zijn locaties die in vogelvlucht maar tien à vijftien kilometer verder liggen.

Als biotoop vermeldt Roberts droge, vaak rotsige plekken en steppegebieden met lage vegetatie (Roberts, 1998). Het gekende verspreidingsgebied ligt in West- en Centraal Europa (Fauna Europaea, Van Helsdingen 2009a).

Andere interessante soorten voor Nederland binnen dit onderzoek, zijn o.a. *Micaria silesiaca*, *Coriarachne depressa*, *Silometopus incurvatus*, *Trichopterna cito* en twee nieuwe soorten voor de provincie Noord-Brabant: *Sitticus saltator* en *Walckenaeria vigilax*. Verrassend was ook de vondst van *Zygiella x-notata*, een soort die je niet meteen verwacht in een bodemval midden op de heide.

De Belgische verspreidingsgegevens werden met toestemming van Dr. Frederik Hendrickx overgenomen uit de databank van ARABEL. Voor de Nederlandse verspreiding werd de Catalogus van de Nederlandse spinnen geraadpleegd (Van Helsdingen 2009b).

#### REFERENTIES

- De Koninck, H. 2009. *Enoplognatha oelandica* (Thorell, 1875), een nieuwe spinnensoort voor Nederland. – Nieuwsbrief SPINED 26: 3-4.
- Helsdingen, P.J. van 2009a. Araneae, In: Fauna Europaea, Database European spiders and their distribution - Taxonomy - Version 2009.2 – <http://www.european-arachnology.org/reports/fauna.shtml>
- Helsdingen, P.J. van 2009b. Catalogus van de Nederlandse spinnen. Versie 2009.2 – <http://science.naturalis.nl/spinnen>
- Roberts, M.J. (Noordam, A., red.) 1998. Spinnengids. Tirion Natuur. 397pp.



## HOOIWAGENS OP EEN NIJMEEGSE MUUR (ARACHNIDA, OPILIONES), II

**Hay Wijnhoven**

Groesbeeksedwardsweg 300, 6521 DW Nijmegen (hayw@xs4all.nl)

#### ABSTRACT

##### **Harvestmen on a wall at Nijmegen (Arachnida, Opiliones), II.**

During an inventory in 2009 of a 100 meter long wall bordering an old cemetery in Nijmegen, the Netherlands, all sighted Opilionids were recorded. The results can be compared with a similar research, carried out in 2005 (Wijnhoven 2006). From the beginning of June 2009 up to the end of December the site was visited once a week, 21 times in total. A total number of 339 harvestmen was found, belonging to six species: *Phalangium opilio* Linnaeus, 1761, *Opilio canestrinii* (Thorell, 1876), *Oligolophus henseni* (Kraepelin, 1896), *Paroligolophus agrestis* (Meade, 1855), *Odiellus spinosus* (Bosc, 1792) and *Dicranopalpus ramosus* (Simon, 1909). Almost 80% of the records belonged to *Dicranopalpus ramosus* and *Opilio canestrinii*, two rather recently arrived species in the Netherlands. In 2005 this was 75%. It is suggested that the mentioned two species are in a process of 'taking over' in man made habitats at the cost of other species such as *Leiobunum rotundum*, *Oligolophus henseni* and *Paroligolophus agrestis*. Due to competition with *O. canestrinii*, *Opilio parietinus*, a species that is associated with man made environments, already has become extinct in the Netherlands, with last records of 2006. The first occurrence of longer periods of frost indicates the end of the remaining harvestman populations. In 2009 this was half December, in 2005 the end of February. Males of *O. canestrinii* averagely occupy higher levels on the wall than females, suggesting that males show territorial behaviour by monopolising the higher sites during the night.

Key words: *Opilio canestrinii*, *Dicranopalpus ramosus*, year-round inventory, territorial behaviour

#### INLEIDING

In 2005 heb ik wekelijks een route gelopen langs een 100 meter lange muur van de Begraafplaats Daalseweg in Nijmegen en alle hooiwagens genoteerd die ik zag. Daarvan heb ik eerder in Spined verslag gedaan (Wijnhoven 2006). In 2009 heb ik dat onderzoek nog eens herhaald, zij het iets minder intensief. Ik was er nieuwsgierig naar of de soortensamenstelling in de loop van die vier jaar veranderd is en wat daar uit te concluderen valt. Ook wilde ik graag mijn vermoeden enigszins kunnen onderbouwen – of onderuithalen – dat *Opilio canestrinii* in het stedelijk gebied nog steeds in aantal toeneemt en dat die toename ten koste gaat van andere soorten.

Daarnaast heb ik in 2009 nog iets anders bekeken. Bij het doen van veldwaarnemingen is het me namelijk regelmatig opgevallen dat van bepaalde soorten de mannetjes hoger zitten. Ze vallen daardoor meer in het oog, wat resulteert in een verschuiving van de sex ratio ten voordele van de mannetjes. Een dergelijk waarnemereffect vind ik bijvoorbeeld bij *Mitopus morio* (in mijn eigen bestand: 73% ♂♂, n=245). Dat 'hogerop' zitten van mannetjes kon ik misschien ook wel op die muur waarnemen. In 2009 heb ik daarom steeds genoteerd op welke hoogte ik mannetjes en vrouwtjes vond. Het idee hierachter is dat bepaalde soorten mogelijk